

GELTONOJI KNYGA

Daina apie apipjaustytąją

1.

„Amor omnia vincit“ – meilė nugalė viską – taip ji buvo užrašiusi ant rudo aplanko viršelio, jame buvo trys užrašų sąsiuviniai; o dar aukščiau – „KLAUSIMŲ KNYGA“, ryškiom, tvirtom didžiosiom raidėm. Atrodė, lyg čia varžytusi du charakteriai: viršutinis užrašas buvo ryžtingas, optimistinis ir tarsi neutralus, apatinis – subtilus, atsargus, tarytum atsiprašantis. Tarsi ji būtų norėjusi pasiteisinti, jog čia tik pradžia, išeities taškas, bet tai gali liudyti tiesą. O kad taip ir būtų.

Meilė nugalė viską. Parašyta sąmoningai, su tam tikru tikslu, bet vis dėlto. Pažvelgus į tą užrašą sudilgina širdį, *o kad tai būtų tiesa, kad tai būtų bent kruopelė tiesos*. Per daug jau dalykiška ir kategoriška, kol šis tonas galiausiai ima trūkčioti. Taigi „Geltonoji knyga“, „Juodoji“ – nepilna arba išcenzūruota – ir „Raudonoji“. Jos ir sudaro „Klausimų knygą“, kuri pasakoja apie Blanšą ir Mariją. Daugiau nieko.

Su tuo tenka susitaikyti.

Meilė nugalė viską – lyg kokia darbinė hipotezė arba slapčiausia skausmo vieta, giliausias jo taškas.

Praėjus porai metų po to, kai Marija Sklodovska Kiuri gavo antrąją Nobelio premiją, šį kartą už chemijos darbus, 1911 me-

tais, o jos mylimasis Paulas Langevenas susitaikė su savo žmona Žana ir jai neprieštaraujant užmezgė kur kas pastovesnius intymius santykius su savo sekretore, Mariją, be viso kito, užklupo netikėta, sunki netektis – vieną rytą jos draugė Blanša Vitman buvo rasta mirusi Marijos bute Paryžiuje.

Blanša tikriausiai mėgino išsiropšti iš lovos į medinę geldą ant ratukų. Bet nebeįstengė. Taip ir pasimirė.

Mirties priežastis nebuvo nustatyta, tačiau tie, kurie išgabeno jos kūną, pastebėjo ne tik mažą velionės ūgį, bet ir tai, kad Marija Sklodovska Kiuri užsispyrė pati paguldyti į karstą tą apipjaustytą torsą. Paskui dar ilgai sėdėjo ant kėdės šalia velionės ir rarsi atsisveikindama laikė ranką ant jos karsto antvožo, tuo tarpu karstnešiai visą valandą laukė gretimame kambaryje. Marija niekam nieko neaiškino, tik negarsiai kartojo: *aš niekada tavęs nepaliksiu.*

Tačiau galiausiai karstas vis tiek buvo išneštas.

Vienintelėje laikraščiuose pasirodžiusioje žinutėje apie jos mirtį velionė Blanša Vitman buvo pavadinta „legendiniu fenomenu“ ir dar pažymėta, kad ji buvo profesoriaus Ž. M. Šarko mediu-
mas. Velionė paliko tris storus užrašų sąsiuvinius, apie juos sužinota tik ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje, bet ištiesai jie niekada nebuvo paskelbti.

Marija Kiuri savo memuaruose Blanšos nemini, kaip ir daugelio kitų dalykų.

Dėl to aš jai nepriekaištauju.

Kas ten žino, gal pati Blanša Vitman nenorėjo, kad ją kas nors minėtų.

Tačiau medicinos istorijoje ji po savo mirties vis dėlto susilaukė tam tikro įvertinimo, bet ji minima ne greta Marijos Kiuri, o kaip „Šarko mediu-
mas“. Ten lakoniškai parašyta, kad Blanša Vitman baigė gyvenimą kaip kankinė, kaip auka, atsidėjusi moksliniam radžio tyrinėjimui. Po Šarko mirties, kai Salpetrijero ligo-
ninėje kilo ginčai dėl kryptingo ir mokslinio lignonų slaugymo, ji dvejus metus dirbo šios ligoinės rentgeno skyriuje asistente. Paskui perėjo į Marijos Kiuri laboratoriją. Po keleto metų ten buvo aptiktas radis. Kas tada galėjo atskirti mirtinus rentgeno spindulius nuo tokio pat mirtinai pavojingo radžio? Ką vienas pradėjo, tą kitas pabaigė.

Ir viso to rezultatas: kankinė, torsas.

Po Šarko mirties 1893 metais apie Blanšą niekas nieko nebe-
kalba. Paskutiniaisiais savo gyvenimo metais ji ketino parašyti kny-
gą apie meilę. Deja, trumpame nekrologe apie tai neužsiminta. Tik pasakyta, kad ji „mirė be rankų ir kojų“, tačiau tai netiesa, ji dar turėjo vieną ranką, dešinę, kuria ir rašė iki paskutinės savo valandos.

Knyga liko neužbaigta. Iki šių dienų išsaugoti trys užrašų są-
siuviniai, 30 x 22 centimetrų formato, kiekviename – 40 pusla-
pių, tie sąsiuviniai sudėti į rudą aplanką. „Klausimų knyga“ –
taip ji pati ją pavadino. Pirmąjį užrašų sąsiuvinį vadino „Geltonąja
knyga“, antrąjį – „Juodąja knyga“, o trečiąjį – „Raudonąja knyga“.

Sąsiuvinų viršeliai paprasti, vienspalviai. Toje trijų dalių kny-
goje ji norėjo papasakoti istoriją apie meilės prigimtį. Bet argi tai
įmanoma? Šiaip ar taip, liko tik istorija apie Blanšą ir Mariją. Ne

apie daugelį gyvenusių būtų galima šitaip papasakoti. Visi juk išgyvename kokią nors istoriją, bet nedaug jų teuzrašoma.

Šiek tiek trikdantį pavadinimą „Klausimų knyga“ galima nedelsiant paaiškinti labai paprastai. Ji, matyt, buvo nutarusi kiekvieną skyrių pradėti koku nors klausimu. Paskui kuo racionaliau į jį atsakyti. Tie klausimai jai tikriausiai atrodė ypač svarbūs. **Kokios spalvos buvo pirmoji tavo suknelė? Koks pirmasis tavo telefono numeris?** Kartais netikėti, keistoki nukrypimai: **Ką aš perskaičiau savo tėvo veide, kai jis man darė vaisiaus valymą?** Arba: **Kas buvo prie Šarko karsto per gedulo eisną?**

Visi klausimai labai konkretūs. Kartais jie atrodo neesminiai, bet tik tol, kol pats nemėgini į juos atsakyti. Antraip visa tai pavirsta savotišku žaidimu, kuris netikėtai pasidaro rimtas ir pakankamai šiurpus. Žinoma, tai priklauso nuo tavęs paties. Ilgainiui nuo tokio žaidimo sutrinka pusiausvyra, savikontrolė, kompasas ima suktis, lyg būtum Šiaurės ašigaly. Aš mėginau. Į klausimą apie telefono numerį galima atsakyti trumpai: pagal adresą – Ežero 3, Hjørgbiolė. Paskui darosi sunkiau. Rodos, nori paaiškinti savaime suprantamą dalyką, kuris taip seniai žinomas, kad net sutrinki. Blanšos „Klausimų knygoje“ slypi kažkas grėsminga, tai ir vilioja – peržengti tai, kas kitam draudžiama, arba atidaryti duris į tamsų kambarį.

Trumpi klausimai, išsamūs atsakymai, kartais netenkantys tiesioginio ryšio su pačiu klausimu.

Ji, ko gero, prisibijoję. Tokiais atvejais žmonės taip elgiasi.

Trys primarginti sąsiuviniai – „Geltonasis“, „Juodasis“ ir „Raudonasis“ – jie išliko iki šiol. Visa kita, išoriniai dalykai, tėra rekonstrukcija.

Kartais jos pačios atsakymai trumpi, galima spėlioti, kad ji keitino juos išplėtoti vėliau, kai labiau įsidrąsins.

Vienas įrašas, pavyzdžiui, pradedamas klausimu – **Kada?**

Atsakymas susijęs su jos gydytoju ir mylimuoju, profesorium Ž. M. Šarko. Ji aprašo trumpą incidentą. Pirmąjį jų susitikimą. Tada jis pastebėjo ją pro atdaras duris, kaip rašo Blanša, ji buvo viename Salpetrijero ligoninės kambarėje kaip pacientė. Ją apžiūrinėdamas gydytojas klausinėjo ir tikrino stebėtina kruopščiai, *nors aš tada dar nebuvo taip išgarsėjusi, tai atsitiko gerokai vėliau*, jis dirbo Salpetrijero ligoninėje, tai Žiulis Žanė.

Blanša smulkiai nusako ligoninės aplinką. Du kambariai, prieškambaris, tikriausiai persirengti. Ji jau spėjo pabūti ne vienoje gydymo įstaigoje, paskui buvo perkelta į šią Salpetrijero ligoninę dėl kažkio negalavimo, kurio mes nežinome, galbūt dėl to, kuri vėliau gydė Šarko. Dėl isterijos. Tačiau apie tai ji nerašo.

Taigi Blanša rengėsi po daktaro apžiūros.

Ir čia ji pamatė koridorium einantį Šarko. Jis atsigręžė ir pasižiūrėjo į ją. Juos skyrė gal kokie keturi metrai. Ji pajuto jo žvilgsnį. Todėl sulėtino judesius, rengėsi neskubėdama. Nukreipė nuo jo savo veidą ir pasisuko šonu. Viena krūtis beveik nebuvo pridengta. Blanša buvo tikra, kad jis pamatė ją.

Čia ji tarytum sustoja, išryškindama tą lemtingąją smulkmeną, ji rašo: *„Aš tartum išdeginau jame žymę, palikau tarsi kokią idagą įkaitintą geležim gyvulio kailyje“*.

Apie Blanšos jaunystę nedaug kas žinoma. Ji, matyt, buvo prasilavinusi. Toji citata apie įkaitintą geležį – iš Rasino.

Ji vadinosi Blanša Vitman, kai mirė, jos kūno ilgis tebuvo 102 centimetrai, svėrė 42 kilogramus.